

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЗ «ЛУГАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА»

ІНСТИТУТ МИСТЕЦТВ

Кафедра образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва

Варава Дар'я Сергіївна

Пояснювальна записка

до кваліфікаційної роботи на тему:

СКУЛЬПТУРА «СЕРАФИМ ІЗ МОЇХ СНІВ»

за спеціальністю 023 «Образотворче мистецтво,

декоративне мистецтво, реставрація»

за освітньою програмою «Образотворче мистецтво»

першого (бакалаврського) рівня освіти

Особистий підпис

(підпис)

Д.С.Варава

(ініціали, прізвище)

Керівник

(підпис)

ст. викл. Д.О.Коршунов

(посада, науковий ступінь,
наукове звання, ініціали, прізвище)

Зав. кафедри

(підпис)

к.п.н., доцент Н.М.Дігтяр

(посада, науковий ступінь,
наукове звання, ініціали, прізвище)

Полтава – 2025 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ОБРАЗ АНГЕЛІВ В КУЛЬТУРІ	5
1.1 Зображення ангелів у мистецтві	5
1.2 Чини ангелів в іудейській та християнській традиції	8
РОЗДІЛ 2. ОБРАЗНО-КОМПОЗИЦІЙНЕ РІШЕННЯ ТВОРУ «СЕРАФІМ ІЗ МОЇХ СНІВ».....	16
2.1 Розробка ескізу	16
2.2 Технологія виконання скульптурного твору	16
ВИСНОВКИ.....	19
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	20
ДОДАТКИ.....	21

ВСТУП

Бог створив собі ангелів в услужіння. Ангели - це чисті духи, які мають розум і вільну волю і не мають тіла, тобто є безтілесними. Природа їхня - духовна і безсмертна. Бог створив усіх ангелів добрими. Своєю досконалістю вони перевищують усі видимі створіння. Слово «ангел» (ἄγγελος) означає «посланець». Тому ангели - це Божі слуги і посланці. В усій історії спасіння людського роду святі ангели звіщали людям спасенні повеління Господа. Ангели були створені Богом святими для служіння і поклоніння Йому, вони є службовими духами і вісниками Божими. Ангели - це духовні, безтілесні, безсмертні істоти, що володіють особистісними якостями і мають надприродні можливості. Ангели не мають статі. Кожен із цих «синів істинного Бога» створений як унікальна особистість. Біблія не вказує точної дати їх створення, але з книги Йова видно, що ангели вже існували під час створення Землі. Коли Бог творив Землю, ангели «голосно підносили хвалу». Зазвичай ангели невидимі, проте при явищі людям ангели брали чоловічий образ.

Актуальність теми полягає в тому що небесне створіння втілює в собі символ духовної підтримки, тиші та відчутної присутності вищої сили у миті внутрішнього болу. Через створену скульптуру я прагнула передати глибоку потребу людини — бути прийнятою і почутою тоді, коли вже не залишилося слів, а поруч немає тих, хто зміг би по-справжньому зрозуміти. Це образ того, що можна зберегти своє світло навіть у темні часи— не згаснути, а навпаки, розгорітися ще яскравіше.

Метою цієї дипломної роботи є створення авторської скульптури з гіпсу під назвою «Серафим із моїх снів», яка втілює духовну символіку й особисте внутрішнє переживання через художню форму.

Об'єкт дослідження — образ серафима в християнській ангелології та його відображення в образотворчому мистецтві.

Предмет дослідження — скульптурне втілення серафима як символу духовного піднесення, внутрішнього очищення та підтримки.

Завдання дослідження:

- розглянути образ ангелів у культурі;
- дослідити зображення ангелів у мистецтві;
- проаналізувати чини ангелів в іудейській та християнській традиції;
- визначити образно-композиційне рішення твору «Серафим із моїх снів»;
- розробити ескіз;
- описати технологію виконання скульптурного твору.

Апробація наукового дослідження відбувалася на XX Міжнародній студентській науково-практичній конференції: «Формування сучасного освітнього середовища: теорія і практика» яка відбулася 20-21 березня 2025 року у Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка.

Структура роботи. Дипломна робота складається зі вступу, двох розділів, чотирьох підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи – 28 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ОБРАЗ АНГЕЛІВ В КУЛЬТУРІ

1.1 Зображення ангелів у мистецтві

Чисельність ангелів дуже велика, існують різні категорії та ієрархії ангелів. Після гріхопадіння сатани і частини ангелів, ангельський світ розділився на святих і ангелів, що впали. Святі ангели є небожителями і мешкають біля престолу Божого. Ангели, що впали, живуть в піднебесних сферах, в безодні, в темряві і можуть перебувати в людях, їм належить вічне покарання.

У низці перекладів Біблії в Ісаї зустрічається слово «Люцифер». На думку деяких, це ім'я ангела, який став Сатаною Дияволом. Однак в оригіналі тут стоїть давньоєврейське слово зі значенням «сяючий». Судячи з контексту, йдеться не про Сатана, а про вавилонську династію, яку Бог принизив за гордовитість і зарозумілість (Ісаїя 14:4, 13—20). Слово «сяючий» застосовувалося як глузування стосовно скинутої вавилонської династії. Колись сатана був ангелом світла, досконалим і безгрішним. Він був помазаний на особливе служіння, вищий за інших ангелів, але в ньому знайшлася гордість і беззаконня.

І сталася на небі війна: Михаїл та його Ангели вчинили зо змієм війну. І змії воював та його ангели, та не втрималися, і вже не знайшлося їм місця на небі. І скинений був змії великий... що зветься диявол і сатана... додолу, а з ним і його ангели були скинені.

Красивого і гордого ангела було вигнано із Неба. У своєму гніві першим об'єктом для помсти Богу він обрав людей – Адама і Єву, які на відміну від сатани були святі та щасливі і мали спілкування з Богом та ангелами. Що трапилося далі, ми знаємо. Адам і Єва були обмануті змієм, але отримали обітницю, що прийде Спаситель і помре за гріхи всього світу «бо всі згрішили, і позбавлені Божої слави» (Римлянам 3:23).

У кожен період існування мистецтва змінювалися канони зображення ангелів. Християнські художники до 19 століття були дуже обережним і

старалися не надавати ангелам на зображеннях точно поняття чоловічої або жіночої статі, а після 19-го століття, на фігурах ангелів вже почали з'являтися жіночі груди.

Найдавніше християнське зображення ангела знаходиться у катакомбах Прісцилли середини третього століття, там зображений ангел без крил. У той самий період зображення ангелів на саркофагах, світильниках, релікваріях, також не мають крил.

Найдавніше відоме зображення ангелів з крилами знаходиться на саркофазі принца. Саркофаг відносять до часів Феодосія першого його було виявлено поблизу Стамбула в 1930х роках. З цього періоду християнство зображує ангелів з крилами, наприклад в базиліці в циклі мозаїки Святої Марії Великої. Чотирикриллі та шестикриллі ангели малювалися як ангели вищого рангу, особливо серафими і херувими. Часто малювалися лише їхні обличчя та крила без тіл. Крила також мали свій символізм. Крила — найвідоміший символ ангелів, який зустрічається в мистецтві з пізньоантичних і візантійських часів. Піднесеність: крила вказують на те, що ангели — неземні істоти, які можуть вільно пересуватися між небом і землею. Швидкість і слухняність: вони негайно виконують Божі доручення. У Псалмах згадується: «Він чинить Своїх ангелів вітром, Своїх слуг — полум'ям вогню» (Пс. 103:4).

Святість: у серафимів — найвищого ангельського чину — є шість крил (Ісая 6:2), що символізує повноту святості й служіння: двома закривають обличчя (перед Божою славою), двома ноги (знак смирення), двома літають (служіння).

Крила, світло і музика в образі ангелів — це не лише художні елементи, а глибокі богословські символи, які допомагають людині уявити невидимий духовний світ. Вони уособлюють:

- піднесеність і служіння (крила),
- божественне світло і правду (саяво),
- небесну гармонію і хвалу (музика).

Такі безтілесні ангели зазвичай вказуються лише в небесних контекстах, на відміну від тих ангелів, які повинні були виконувати завдання на Землі. Вони зустрічаються у підвісках церковних куполів або на пів куполів.

Іван Золотоустий пояснював значення крил так: «Вони виявляють піднесеність природи. Ось чому Гавриїл зображений із крилами. Це не тому, що ангели реально мають крила, а тому що вони залишають райські висоти та своє райське житло, щоб наблизитися до людської природи. Відповідно, крила приписуються цим силам або істотам саме як вказівник на піднесеність їхньої природи». Ангели часто зображуються з арфами, трубами, лютнями чи флейтами — це не просто естетичний елемент, а відображення їх ролі у вічному поклонінні Богу.

Хвала Богу: книга Одкровення говорить про те, що ангели співають «Святий, святий, святий Господь...» (Об. 4:8). Труби — символ Божого суду: сім ангелів із трубами в книзі Одкровення оголошують Божі дії щодо людства.

Музика як небесна мова: у ранньохристиянській думці музика була символом гармонії космосу, а ангельські хори — втіленням цієї гармонії. Образ ангела також просліджувався і в мистецтві інших древніх культур, таких як Етруски і Шумери. Етруски — це давній народ, який проживав у центральній Італії (сучасна Тоскана) з IX до II століття до н.е. Вони створили розвинену цивілізацію з унікальною культурою, мовою та мистецтвом. Етрусська культура значно вплинула на формування Римської імперії, особливо в галузях архітектури, релігії та мистецтва.

Етруське мистецтво відоме своєю виразністю та символізмом. Особливе місце в ньому займають зображення з крилами, які часто асоціюються з божествами, духами або символами захисту та трансцендентності. У етрусській скульптурі крила часто зображувалися на головах або спинах фігур, що символізувало їхню божественну природу або зв'язок з потойбічним світом. Наприклад, теракотові антефікси (архітектурні

декоративні елементи), знайдені в етруських храмах, іноді містили зображення жіночих голів з крилами, що могло вказувати на їхню роль як охоронців або посередників між світом людей і богів.

Також варто згадати про зображення крилатих коней на теракотових барельєфах, які прикрашали храми, наприклад, у Тарквінії. Ці фігури могли символізувати швидкість, силу та зв'язок з небесами. У Києві, в Національному музеї мистецтв імені Богдана та Варвари Ханенків зберігається колекція етруських теракотових антефіксів VI століття до н.е., зокрема жіночі голови в діадемах, які демонструють характерні риси етрусської скульптури.

У Біблії згадуються імена двох ангелів: Михаїл та Гавриїл. Інші ангели давали зрозуміти, що вони теж мають імена, але не називали їх.

Кожен із ангелів — унікальна особистість. Вони можуть спілкуватися один з одним. Ангели володіють розумовими здібностями і своїми висловами здатні славити Бога. У той же час вони вільні обирати між добром та злом. Це видно з того, що деякі з них згрішили, вставши на бік Сатани Диявола, який підняв заколот проти Бога. Бог заснував ангельську ієрархію розділивши її на дев'ять чинів.

1.2 Чини ангелів в іудейській та християнській традиції

У християнській традиції янголи поділяються на чини за ступенем сил, даних їм при створенні. Ієрархія ангелів складається із трьох ликів. Кожне обличчя має три чини. Вищий образ складається з серафимів, херувимів і престолів; середній — з панування, зусиль і влади; нижчий — з початків, архангелів та ангелів. У трьох Посланнях ап. (між 48 й 58 рр.) названі додатково до власне янголів як найнижчого чину: Престоли, Панування, Начала, Влади й Сили. У своєму коментарі «Правила святих апостолів» св. Григорій Богослов пише, що існують дев'ять янгольських

чинів: Янголи, Архангели, Престоли, Панування, Начала, Сили, Сяйва, Сходження й Сили розумні (Розуміння).

Св. Кирило Єрусалимський виділяє також дев'ять чинів, хоча в такому порядку: Ангелів, Архангелів, Сили, Панування, Начала, Влади, Престоли, Херувимів багатоочих і Серафимів .

В одній зі своїх проповідей св. Амфілохій Іконійський перераховує: Херувими, Серафими, Архангели, Панування, Сили й Влади.

Основою для створення церковного вчення про янголів є написана в V столітті книга Діонісія Ареопагіта «Про небесну ієрархію» (грец. «Περὶ τῆς οὐρανίας», лат. «De caelesti hierarchia»), більше відома в редакції VI століття.

За Діонісієм Ареопагітом ангели розташовуються в такому порядку (Додаток А, рис. 1):

Перший чин (вища ієрархія)

Престоли (дав.-гр. θρόνοι), згідно Діонісія: «Богоносні» — на них Господь сидить як на престолі й вирікає Суд Свій. Престоли належать до третього чину. Чин старшого лику – престоли, звані богоносними не істотою, але служінням, на них Бог благодатно і незбагнено спочиває. Через це обличчя Бог виявляє Свою велич і правосуддя.

Херувими (дав.-гр. χερουβίμ від івр. כְּרוּבִים, керубим — заступники, розуми, розповсюджувачі пізнання, вилив мудрості — чотирьохкрилі й чотирьохликі янголи. Їхнє ім'я значить: вилив премудрості, освіта. Сатана був із чину херувимів. Одна з високих щаблів в ієрархії ангелів відведена херувимам: їм доручено особливі обов'язки. Наприклад, херувими охороняли вхід до саду Едем, після того, як звідти були вигнані Адам і Єва. Образи ангелів, зокрема херувимів, у Біблії вперше з'являються не в контексті Ноя та його ковчега, а значно пізніше — під час мандрів ізраїльтян пустелею, коли Бог наказав Мойсеєві створити Ковчег Заповіту. У книзі Вихід Бог наказав Мойсеєві виготовити два херувими з чистого золота та розмістити їх на обох кінцях «кришки милості» (престолу благодаті), що покривала Ковчег Заповіту. Ці херувими мали розпростерти крила вгору,

покриваючи кришку, і бути зверненими обличчям один до одного. Саме між цими херувимами Бог обіцяв зустрічатися з Мойсеєм і передавати йому заповіді для ізраїльтян.

Серафими (івр. שֵׂרָפִים — палаючі, полум'яні, вогненні, дав.-гр. σεράφίμ — шестикрилі янголи. Вони полум'яніють любов'ю до Бога й спонукають до неї. Серафими займають високе становище, вони - ангели, що стоять біля престолу Єгови.

Другий чин (середня ієрархія)

Панування, дав.-гр. κυριότητες, лат. dominationes — Старший чин його становлять панування, середній лик небесної ієрархії, які панують над нижчими ангелами. Доброхотно і радісно служачи Богу, вони повідомляють і тим, хто живе на землі, силу розсудливого володіння собою і мудрого влаштування себе; вчать володіти почуттями, упокорювати безчинні бажання і пристрасті, плоть поневолювати духу, панувати над волею і перемагати спокуси.

Сили, дав.-гр. δυνάμεις, лат. potestates — середній лик наслідують сили, через які Бог творить знамення і чудеса для слави Божої, для допомоги і зміцнення трудящим і обтяженим. Про цей чин сповіщає нам апостол Петро, говорячи, що Христу, який ввійшов на небо, підкорилися ангели, і влади, і сили. Сили творять чудеса й низпосилають благодать чудотворення й прозорливості Божим угодникам.

Влади, дав.-гр. ἐξουσίαις, лат. virtutes — мають владу приборкувати силу диявола. До нижчого чину середнього лику належать влади, які мають велику владу над дияволом, перемагають його, охороняють людину від спокус її і зміцнюють в подвигах благочестя. Деякі святі отці вважають, що ангел-охоронець апостола Петра, який вивів його з в'язниці, належав до цього ангельського чину.

Третій чин (нижча ієрархія)

Начала (архонти), дав.-гр. ἀρχαί, лат. principates — Вони перебувають у нижчому образі небесної ієрархії, архонти керують молодшими ангелами,

призначають посади, розподіляють служіння з-поміж них, керують царствами і суспільствами людськими. Також їм доручено управляти Всесвітом і стихіями природи.

Архангели (начальники, дав.-гр. ἀρχάγγελοι} — учителі небесні, учать людей, як чинити в житті. Зокрема відомий архангел Михаїл. Архангел Михаїл в ієрархії має серед ангелів найбільшу силу і владу.

Янголи, дав.-гр. ἄγγελοι — найближчі до людей. Вони оголошують наміри Божі, наставляють людей до добродесного й святого життя. Поіменно згадуються Гавриїл; Рафаїл; (для Псевдо-Діонісія архангел Михаїл є «ангелом»); Сім Янголів із золотими чашами, наповненими гнівом Бога; Ангел Безодні Аваддон з ланцюгом і ключем від безодні; Сім Ангелів із трубами. Роль ангелів в тому, що ангели виконують різні завдання, такі як сповіщення божественних послань, захист людей, зцілення та допомога у духовному зростанні.

Функції ангелів:

- Прославлення Бога: Ангели постійно славлять і поклоняються Богу.
- Посередництво: Вони передають Божі послання людям.
- Охорона: Ангели оберігають вірних і допомагають у боротьбі зі злом.
- Виконання Божих судів: Вони є інструментами Божого правосуддя.

Цікаві факти про ангелів:

- Кількість ангелів: Біблія не вказує точної кількості, але згадує про «десятки тисяч» ангелів.
- Імена ангелів: У Біблії згадуються імена двох ангелів — Михаїла і Гавриїла.
- Ангели і люди: Люди не перетворюються на ангелів після смерті, і навпаки.

Серед них, згадують і ангелів-охоронців. У релігійних традиціях прийнято, що кожна людина має ангела-охоронця, який допомагає їй у житті.

Образом цієї скульптури є Серафим. Серафим це — в християнській традиції найвищий ангельський чин, найбільш наближений до Бога. У Біблії слово «Серафим» згадується двічі у книзі пророка Ісаї.

Його пророче служіння почалося у віці 20 років з видіння Бога на високому і звеличеному престолі. Ісаї бачив видіння, в яких згадувались Серафими: «Краї риз його наповнювали весь Храм, навколо Нього літали серафими і волали один до одного: «Свят, Свят, Свят, Господь Саваоф! Вся земля сповнена слави Його».

«Серафими стояли зверху Його, по шість крил у кожного: двома закривав обличчя своє, і двома закривав ноги свої, а двома літав...І прилетів до мене один з Серафимів, а в руці його вугілля розпалене, яке він узяв щипцями з-над жертownika.

І сказав я: Горе мені! Загинув я! Я людина з нечистими устами, і живу серед народу також з нечистими устами, і мої очі бачили царя, Господа Саваофа. Тоді прилетів до мене один із серафимів, і в руці його горюче вугілля, яке він узяв кліщами з жертownika, і торкнувся уст моїх, і сказав: Ось це торкнулося уст твоїх, і твоє беззаконня віддалено від тебе, і гріх твій очищений. І почув я голос Господа, що говорив, кого мені послати? і хто піде для нас? І я сказав: Ось я, пішли мене. І сказав Він: Іди та й скажи цьому народові: Почуєте слухом, і не зрозумієте. І очима дивитися будете, і не побачите. Бо огрубіло серце цього народу, і розумом ледве чують, і очі свої зітхнули, нехай не побачать очима і не почують вухами, і не зрозуміють серцем. І не обернуться, щоб Я зцілив їх».

Давньоєврейське слово «Сараф» має кілька значень: палаючий, вогненний, змії, літаючий змії, змієподібна блискавка, літаючий дракон або грифон.

Що стосується до найменування Серафимів, то воно ясно показує невпинне та повсякчасне їхнє прагнення до Божественного, їхню гарячковість та швидкість, їхню палку, постійну, неослабну та неухильну стрімкість, — також їхню здатність дійсно возводити нижчих в горішні, пробуджувати та запалювати їх до подібного жару; так само як означає

здатність, опалюючи й спалюючи, таким чином очищати їх, — завжди відкриту, негасиму, постійно однакову, світлоподібну та просвітлювальну силу їх, яка проганяє та нищить будь-яке затьмарення.

У християнському віровченні архангели відіграють особливу роль як небесні провідники, охоронці та вісники Божої волі. У Святому Письмі найбільше згадуються архангели Михаїл, Гавриїл і Рафаїл. Архангел Михаїл постає як борець проти зла, Гавриїл — як благовісник Божих таємниць, а Рафаїл — як цілитель і провідник. Згідно з літургійною традицією, архангелів вшановують як захисників людства, через яких Бог виявляє свою дію в історії світу. У церковному календарі існують свята, присвячені архангелам, зокрема Собор Архістратиґа Михаїла та інших небесних сил безплотних.

Імена архангелів мають глибокий символічний зміст і вказують на характер їх служіння: Михаїл — «Хто як Бог?», Гавриїл — «Сила Божа», Рафаїл — «Лікування Боже». Вони є не лише персонажами біблійних історій, а й об'єктами постійного молитовного звернення в духовному житті віруючих.

Перші два архангели, Михаїл і Гавриїл, займають особливо високе становище й іменуються архистратиґами сил Господніх. Вони стоять вище всіх небесних чинів ангелів і є наче проводирями всіх небесних безтілесних сил.

Імена архангелів мають глибокий символічний зміст і вказують на характер їх служіння: Михаїл — «Хто як Бог?» або «Хто рівний Богові?» Частка «ІЛ» — це скорочення давньоєврейського слова «Елогім», що в перекладі означає «Бог».

Гавриїл — «Сила Божа», Рафаїл — «Лікування Боже». Вони є не лише персонажами біблійних історій, а й об'єктами постійного молитовного звернення в духовному житті віруючих.

Святе Писання та Святе Передання відкривають нам деякі відомості про сімох вищих архангелів: Михаїла, Гавриїла, Рафаїла, Уріїла, Салафіїла, Єгудіїла та Варахіїла.

Михаїл був другим у небесній ієрархії після Сатанаїла (Люцифера або Денниці — сина зірниці). Коли той, впавши в гординю, виступив проти Бога, Господь допустив, щоб вірні Йому ангели під проводом архистратига Михаїла вступили з ним у боротьбу. Схоже, ця боротьба була надзвичайно важкою, адже, згідно з Об'явленням Іоанна Богослова, «вони перемогли його Кров'ю Агнця і словом свого свідчення, і не полюбили душі своєї навіть до смерті» (Об. 12:11).

Це місце дає розуміння, що таємниця викуплення Кров'ю Христа вже прообразно діяла в горньому світі й сприяла перемозі вірних ангелів. А вислів «до смерті» символізує крайню напруженість боротьби, яка могла призвести до духовної смерті частини небесного воїнства.

Собор Архангела Михаїла. Пророк Даниїл називає Михаїла ангелом-охоронцем єврейського народу. Після того як народ відкинув Христа, архангел Михаїл, згідно з християнським віровченням, став покровителем Церкви Христової. Саме він, разом із Гавриїлом, імовірно, з'являвся мирноносцям із вісткою про Воскресіння Христове.

У День Страшного Суду саме Михаїл, архистратиг небесних сил, буде очолювати воїнство, що прийде разом із Христом. На іконах його часто зображають у військовому вигляді з мечем або списом. Білий прапор на списі з хрестом символізує чистоту та вірність Богові, а хрест — що перемога можлива лише силою Хреста Христового.

Архангел Гавриїл займає друге місце в ієрархії. Його ім'я означає «сила Божа». Усі імена ангелів відображають суть їхнього служіння. Гавриїл є вісником сили Божої. Він благовістив Захарії народження Іоанна Предтечі, з'являвся Іоакиму й Анні з вісткою про народження Богородиці, підтримував її у храмі небесною їжею. Він приніс Марії райську гілку у день Благовіщення та повідомив про її обрання стати Матір'ю Божого Слова.

Також він з'являвся праведному Йосифу та, ймовірно, підтримував Ісуса в Гефсиманському саду.

У церковних піснеспівах Гавриїл зветься «служителем чудес». На іконах його зображають із райською гілкою або світильником у правій руці й дзеркалом із яшми — у лівій. Світильник символізує прихованість Божих задумів, а дзеркало — їхнє відображення через Гавриїла.

Рафаїл — третій архангел, його ім'я означає «лікування Боже». Він зцілює хвороби й допомагає в скорботах. У книзі Товита описано, як Рафаїл супроводжував Товію, вигнав демона з його нареченої, повернув зір батькові Товита й навчав Товію мудрості. Його зображають із посудиною з ліками.

Уриїл — четвертий архангел, його ім'я означає «світло або вогонь Божий». На іконах тримає меч та полум'я. Він просвітлює уми, запалює серця любов'ю до Бога, знищує гріховне. Його вважають покровителем науки, письменства, поезії та істинного пізнання.

Салафіїл — п'ятий архангел, ім'я означає «молитовник Божий». Зображається з руками на грудях і схиленими очима. Його призивають для допомоги в молитві.

Єгудіїл — шостий архангел, ім'я означає «слава або хвала Божа». Тримає в правій руці золотий вінець, у лівій — батіг. Він наставляє, охороняє та нагороджує тих, хто трудиться на славу Божу.

Варахіїл — сьомий архангел, ім'я означає «благословення Боже». Його зображають із квітами в одежі. Він керує ангелами-охоронцями, приносить мир у родини, успіх у справах і врожаї.

У книзі Ездри згадується ще архангел Єремїїл («висота Божа»), якого Церква ототожнює з Уриїлом. Ці сім архангелів утворюють Велику Седмерицю — вірних служителів Божих, що відіграють важливу роль у небесній ієрархії та духовному житті людини.

РОЗДІЛ 2. ОБРАЗНО-КОМПОЗИЦІЙНЕ РІШЕННЯ ТВОРУ

«СЕРАФИМ ІЗ МОЇХ СНІВ».

2.1 Розробка ескізу

Образ шестикрилого серафима має глибоке символічне значення в релігійній і художній традиції. Візуальне зображення шестикрилого серафима часто натхнене біблійними текстами, такими як бачення пророка Ісаї, де він описує ангела з шістьма крилами, що закривають обличчя, ноги та використовуються для польоту.

У своїй творчій роботі я хотіла створити потужний та містичний образ «Серафима», сповнений божественного одкровення та духовної величі. Працюючи над створенням образу мені хотілося через зовнішню форму, передати внутрішню силу та містичну природу «Серафима».

Щоб краще уявити собі якою буде скульптура «Серафим із моїх снів» необхідно було створити ряд графічних ескізів (Додаток А, рис. 2). Ці ескізні пошуки дали можливість знайти найбільш вдале творче рішення образу, а також дозволили продумати розташування основних форм та деталей майбутнього скульптурного твору.

Оскільки графічні ескізи не дають повного композиційного рішення скульптурного творіння, також було створено тривимірний пластиліновий ескіз дипломної роботи (Додаток А, рис. 3). Об'ємний пластиліновий ескіз (h=15 см), дав можливість оглянути образ з усіх боків, збалансувати композицію за ритмами і масами.

Щоб підкреслити урочисту строгість і божественну природу «Серафима», необхідно було попрацювати над обличчям і нахилом тіла, відчуття польоту чи ширяння, було досягнуто завдяки правильній формі та розташуванню крил.

2.2 Технологія виконання скульптурного твору

Перед тим, як приступити до ліплення скульптурного твору «Серафим із моїх снів» з глини в натуральну величину, необхідно було виготовити міцний каркас. Як правило, каркас для ліплення голови виготовляється з

допоміжних елементів - дощок та брусів, а також металевого дроту необхідного діаметра.

З дерев'яних дощок, за допомогою цвяхів, збивається квадратна основа для каркаса, розміром 40x50 см. У центрі цієї основи встановлюють вирізану з бруса стійку, висотою 40 см. У верхній частині стійки, прибивають короткий брусок для того, щоб глина краще утримувалася на дереві. Також були виготовлені та укріплені на вертикальній стійці каркасу елементи конструкцій, які відповідають за розміщення крил у скульптурній композиції. Ці елементи виготовлялися із сталевого дроту різного діаметра (Додаток А, рис. 4).

Перед початком ліплення дерев'яний каркас злегка зволожують. Це необхідно для кращого з'єднання глини з поверхнею каркасу. Потім каркас для ліплення щільно обліплюють глиною, поступово набираючи форму до необхідних розмірів. У процесі роботи над моделлю скульптури в глині необхідно перевіряти пропорції та розташування основних мас. Після того як всі об'єми скульптурного твору були набрані в глині, треба було промодельовувати їх більш детально. Працюючи над ліпленням голови ангела, слід перевіряти пропорції та анатомічні особливості побудови голови людини (Додаток А, рис. 5, 6, 7). Також робота велася над моделюванням деталей, розташованих навколо голови «Серафима» - шістьма крилами.

Варто зазначити, що вибір стилістики залежить від концепції скульптури. Скульптура «Серафим із моїх снів» - твір, виконаний у класичній манері. У процесі роботи над скульптурою я надихалася прикладами візантійського сакрального мистецтва, а також найкращими зразками академічної скульптури.

Завершивши роботу над створенням моделі скульптури у глині, необхідно було приступити до етапу формування. Цей етап передбачає зняття чорнових гіпсових форм із скульптурної моделі.

Через складність композиції скульптурний твір умовно поділили на шість секторів. Кожен із секторів був обмежений рядом мідних та латунних

пластинок, вставлених у поверхню скульптури (Додаток А, рис. 8). Ці пластинки надалі формували борти кожної з окремих гіпсових форм.

Виготовлення форм вироблялося високоміцним гіпсом марки Г – 10. Як правило, марку цього гіпсу використовують для формування та відливання скульптурних творів.

У процесі формувальних робіт, обмежені мідними пластинками сектора, акуратно заповнювалися гіпсом, також у них розміщувався металевий каркас, виготовлений із сталевого дроту (Додаток А, рис. 9).

Коли були залиті гіпсом всі частини форм, приступають до наступного етапу - розбирання форм та очищення їх від глини. Після того, як всі форми були зняті з поверхні скульптури, з них видаляють зайву глину, промивають і сушать (Додаток А, рис. 10).

Після просушки внутрішні поверхні форм покривають лаком, а після висихання лаку змащують спеціальним мастилом, яке створить шар, що розділяє форму і гіпсову модель.

Перед тим як розпочати процес виливки моделі, змащені шматки гіпсових форм з'єднують між собою та зміцнюють розчином гіпсу зі скловолокном. Перед заливкою, виготовляються необхідної конфігурації та розміру дротяні каркаси, які будуть зміцнювати деталі скульптури – крила. Безпосередньо перед заливкою ці каркаси розміщуються в необхідних місцях форми.

Після того, як форму залили гіпсом, її розбивають, таким чином витягуючи гіпсову модель із чорнової форми. (Додаток А, рис. 11)

Відлиту в гіпсі модель скульптурного твору шпаклюють та шліфують, видаляючи різні дефекти формування. Після шліфування модель сушать (Додаток А, рис. 12) і пропитують або ґрунтують ґрунтовкою глибокого проникнення. Далі скульптуру фарбують у відповідний колір. (Додаток А, рис. 13).

ВИСНОВКИ

Дипломна робота мала на меті створити скульптуру яка була б провідником образу Серафима з задуму та бачення автора в реальний світ. Тепер в ній як і планувалося, продемонстровано символічне мислення у створенні форми (зображення лише голови з діадемою та крилами) як втілення духовного бачення, мудрості та божественної гідності. Через образ Серафима виражено внутрішній досвід, що був трансформований у творчу форму мистецького висловлення — як спосіб духовного зцілення та спілкування.

Досліджено символіку крил, світла та музики як духовних атрибутів ангельської природи в мистецтві різних епох і культур, також поглиблено знання про ієрархію ангельських чинів, особливо про серафимів як символів вищої любові й служіння Богові.

Удосконалились навички в моделюванні, формуванні, відливанні та оздобленні скульптурних форм, а також у роботі з конструкційними матеріалами – завдання надало можливість появи досвіду створення каркасу, зокрема основи для крил.

В процесі роботи над дипломною роботою я набула швидкого досвіду у ліпленні крил завдяки тому, що зліпила шість крил з передньої та нижньої сторони як на ескізі так і на скульптурі.

Підсумовуючи, можна сказати, що обраний образ став не лише мистецькою формою, а й глибоко особистим засобом самовираження та пошуку духовного зв'язку, що робить цю дипломну роботу унікальною та актуальною у сучасному художньому контексті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ангел [uk.wikipedia.org] – URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Ангел> (дата звернення: 26.05.2025).
2. Ангели в Біблії [gotquestions.org] – URL: <https://www.gotquestions.org/Ukrainian/Ukrainian-angels-Bible.html> (дата звернення: 29.05.2025).
3. Ангели в християнстві [bogoslav.kharkov.ua] – URL: <https://www.bogoslav.kharkov.ua/news/8326> (дата звернення: 27.05.2025).
4. Богословська концепція небесної ієрархії [tureligious.com.ua] – URL: <https://tureligious.com.ua/bohoslovska-kontseptsiya-nebesnoji-ijerarhiji-anheliv/> (дата звернення: 29.05.2025).
5. ІСТОРИЯ РЕЛІГІЇ – Ангели (ч.1) [youtube.com] – URL: <https://youtu.be/tvFrA5k-Aew> (дата звернення: 27.05.2025).
6. Наші небесні покровителі – Ангели [dknadvirna.org] – URL: <https://dknadvirna.org/publikatsiyi/nasha-vira/nashi-nebesni-pokrovyteli-angely/> (дата звернення: 28.05.2025).
7. Притчі та духовні роздуми [sites.google.com] – URL: <https://sites.google.com/view/novoukr-pci/pritci/> (дата звернення: 30.05.2025).
8. Серафим (янгол) [uk.wikipedia.org] – URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Серафим_\(янгол\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Серафим_(янгол)) (дата звернення: 25.05.2025).
9. Seraph [en.wikipedia.org] – URL: <https://en.wikipedia.org/wiki/Seraph> (дата звернення: 26.05.2025).
10. Статті про віру [dopomoga-boga.com] – URL: <https://dopomoga-boga.com/273> (дата звернення: 31.05.2025).
11. Хто такі ангели? [jw.org] – URL: <https://www.jw.org/uk/біблійні-вчення/запитання/хто-такі-ангели/> (дата звернення: 27.05.2025).

ДОДАТКИ

Додаток А

Рисунок 1. Чини ангелів

Рисунок 2. Графічні ескізи

Рисунок 3. Ескіз в м'якому матеріалі (пластилін)

Рисунок 4. Створення каркасу для голови та крил

Рисунок 5. Щільне обліплення каркасу глиною

Рисунок 6. Знаходження форм, мас, та об'ємів

Рисунок 7. Робота над деталями

Рисунок 8. Поділ скульптури для формування на сектори за допомогою пластин із кольорового металу

Рисунок 9. Формування гіпсом

Рисунок 10. Сушка форми із середини

Рисунок 11. Розколювання форми

Рисунок 12. Сушка вже відлітої та розколюченої скульптури

Рисунок 13. Готова скульптура «Серафим із моїх снів»